

Současná věda je doslova pokladnicí nejrůznějších inspirativních postupů a metod. Tak například se ukazuje, že virtuální či kontrafaktuální přístup lze uplatnit nejen v případě obecných a národních dějin, nýbrž i dějin intelektuálních. To mimo jiné otevírá regulérní otázku, jak by se například v „normálních“ podmínkách vyvíjel konkrétní obor, kdyby určitý badatel nebyl nucen odejít do exilu. Dalším původně nepřipustným tázáním typu „co by kdyby“ může být úvaha „bez koho nebo čeho“ se lze obejít, a to hlavně v dnešní době, jež se přímo přelomově informačně a distribučně změnila.

Spíše umělecky pojatou inspirací pro následující úvahy se stal dokumentárně laděný snímek *My Stuff* (Moje krámy) finského filmaře Petriho Luukkainena (nar. 1985). Jde o jakýsi filmový deník, který na loňském varšavském filmovém festivalu získal nominaci na cenu za nejlepší filmový dokument. Základní ideou tohoto filmového experimentu, v němž si režisér zahrál sám sebe, bylo zjistit, kolik věcí dnešní člověk opravdu potřebuje k životu. Proto Luukkainen začal od naprosté nuly, tedy od/na Adama, a každý den postupně přidával po jedné věci, až se od nezbytných svršků propracoval k těm méně nutným, popřípadě zcela zbytečným. Když si domů nanosil něco mezi 50–60 věcmi, dospěl k názoru, že tím jsou jeho základní potřeby pokryty. Uvedený pokus „na sobě“ trval celý rok a přinesl neobvyklou reflexi věcného prostředí člověka. Vlastně se jednalo o svého druhu autobiografii jedince uprostřed řady převratných sociokulturních změn.

V tomto kontextu se nabízí připomenout dnes znovu objeveného spisovatele psychoanalytického ražení Bohuslava Brouka (1912–1978), jehož kniha *Lidé a věci* z roku 1947 vytváří dobré východisko pro úvahy o artefaktech pohybujících se mezi „hodnotou a odpadem“, popřípadě pro analýzu braku nejen literárního. Ve své publikaci se Brouk zabývá tzv. chrematofilii, přičemž neváhá uvažovat o tzv. krámech a vůbec krámovitosti. V této souvislosti lze také hovořit o lidské kumulativní pošetlosti a fetišistických sklonech.

Exulant Bohuslav Brouk, jenž zemřel roku 1978 osamoceny a zapomenutý na předměsti Londýna, se v posledních dvou desetiletích opět těší vydavatelské pozornosti. Připomeňme jen jeho *Životní sloh* [Brno: Barrister & Principal 2010] s úvodní studií estetičky Heleny Jarošové. Právě „konceptu životního slohu“ se věnoval spolu s proslulými architekty Karlem Honzíkem a Ladislavem Žákem. Další provokativní díla tohoto reprezentanta české avantgardy a bohémy se prodávají rovněž v antikvariátech, ale již za aukční ceny. V osmdesátých letech 20. století byla Broukova *Jazyková komika* [Praha: Václav Petr 1941] v pražském antikvariátu „Na můstku“ k mání za desetikorunu, dnes se její cena pohybuje v řádu jednoho nebo dvou tisíců českých korun. Hodí se dodat, že právě Broukova publikace o jazykové komice představuje vhodný příspěvek ke studiu jednoho ze specifických modů každodenní komunikace. Celkově řečeno, přinejmenším některé knihy nekompromisního Bohuslava Brouka lze úspěšně přisunout k oblasti každodennosti, a to nejen

z perspektivy historických sociálních věd. Každopádně by bez něho a jemu podobných autorů bylo bádání v tomto směru neúplné a ztrácelo by potřebný švih.

Zdá se, že výše otevřená otázka, bez čeho (věcně, strukturně, ideově) a bez koho (personálně) se můžeme obejít, je tedy naprosto relevantní. Snad proto nebude vyznívat příliš nadsazeně a neskromně tvrzení, že se v určitém odborném sektoru neobejdeme ani bez časopisu *Historická sociologie*, který postupně získává další mediální atributy. Předně identifikační číslo našeho periodika (ISSN) má již dvojitou podobu, a to jak pro tištěnou, tak pro elektronickou verzi. Dále si může každý zájemce snadno vyhledat doménu www.historicalsociology.cz, fungující po kliknutí na příslušnou ikonu též v žádoucí anglické mutaci. Virtuální sféra kolem časopisu se ovšem dále doplňuje a nastupují nové informační kombinace. On-line prezentace, dohledatelnost a citovanost příspěvků *Historické sociologie* tak už nyní umožňují mezinárodní databáze CEEOL (Central and Eastern European Online Library), OAJI (Open Academic Journals Index), CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities) a EBSCO. V neposlední řadě byly podniknuty příslušné kroky k začlenění do vědeckých databází na dalších úrovních. Zároveň jsou webové stránky časopisu archivovány WebArchivem, což je digitální archiv českých webových zdrojů, provozovaný Národní knihovnou České republiky.

Náš redakční kruh zkrátka nezahálí a mimo jiné se pokouší o co největší přesah do mezinárodních souvislostí. Jde rovněž o angažmá zahraničních přispěvatelů, z nichž některým je nabídnut český překlad jejich textů. Tak se například v našem autorském rejstříku objevil světově proslulý sociolog Zygmunt Bauman. Další z našich snah směřuje k tomu, abychom mohli v našem časopise vést rozhovory s významnými osobami sociálních historických věd. A konečně čas od času přistoupíme k prezentaci speciálního tematického čísla *Historické sociologie* v angličtině. Neprozradíme snad žádné velké tajemství, když upozorníme na skutečnost, že se pro příští rok právě takové číslo připravuje v režii neúnavně pracovitého Jóhanna Pállo Árnasona.

Nyní přichází na řadu několik zajímavostí k textům uveřejněným právě v aktuálním čísle. Až na dvě výjimky se všechny obejdou bez doplňujícího komentáře, popřípadě dalších vysvětlivek. Za zvláštní připomenutí ovšem stojí, že se nám stále daří udržovat ediční praxi uveřejnit vždy první text každého čísla v angličtině. V minulém svazku se tímto způsobem objevila studie z pera brilantního sociálního antropologa Milana Stuchlíka *Whose Knowledge?*, a to díky laskavému svolení jeho paní Jarky Stuchlíkové. Za pokračování sociálně-antropologických úvah v přítomném čísle lze považovat ne sice přímo originální, ale s radostí přetištěný text Ladislava Holého (1933–1997) *Goals and Behaviour*. K podobným velkým postavám české sociální antropologie se ještě vrátíme, v případě afrikanisty Ladislava Holého jen uvedme, že rovněž podnikl výzkum českého etnika. Svůj terénní výzkum tajně zahájil těsně před rokem 1989, a tak byl schopen sledovat příslušné sociální změny, když už byla sametová revoluce v plném proudu. Holého zásadní studie o českém nacionalismu *The Little Czech and the Great Czech Nation*, která se objevila také ve dvojím českém vydání, určitě ještě dlouho neztratí svou aktuálnost.

Na druhé místo náleží zásadní inaugurační přednáška Giselinde Kuipers *Her Majesty's Bicycle: On National Habitus and Sociological Comparison*, proslavená v prestižním vědeckém centru ustaveném v Rotterdamu na počest klasika Norberta Eliase. Zdánlivě marginální záležitost sociologie prostorové modernity je zde zasazena do širokého habituálního

kontextu. Podotýkáme, že profesorka Kuipers z univerzity v Amsterdamu se dostává do špičky evropských sociálních věd také díky mezinárodnímu bádání v oblasti sociologie krásy.

Na všechna personalia se v žádném časopise z pochopitelných důvodů nedostane, a to jak na ta výroční, tak reflexi skutečnosti, když se určité životní dílo završí úmrtím jeho původce. V poslední době se uzavřela životní dráha několika výrazných osobností minulého století, které zanechaly neméně výraznou stopu ve vědecké sféře. Přímo oboru historická sociologie se věnoval Jaroslav Krejčí (1916–2014), jeden z největších reprezentantů české vědy v cizině. Rozvíjel mimo jiné makrosociologickou problematiku dějin se značným přesahem do dalších sociálních historických věd, takže si zvláštní pozornost určité zaslouží také v našem periodiku. Dále na začátku tohoto roku zemřel významný teoretik demokracie druhé poloviny 20. století Robert Dahl (nar. 1912), jehož dílo mimo jiné vznikalo v polemice s *Mocenskou elitou* C. W. Millse. Dahl byl rovněž spoluzakladatelem excelentního oddělení politických věd na Yaleově univerzitě v New Havenu. Právě o tomto univerzitním městě podal instruktivní analýzu z hlediska mocensko-politické struktury, výsledná publikace nese název *Who Governs: Democracy and Power in an American City* [1961].

V jednom samostatném odstavci prozatím věnujme vzpomínku též slavnému historikovi Jacquesovi Le Goffovi, jenž zemřel 1. dubna tohoto roku v Paříži. Odešel přední proponent studia středověku, představitel tzv. třetí generace historiografické školy *Annales*, autor více než desítky knižních publikací, většinou přeložených do českého jazyka. Tak univerzitní nakladatelství Karolinum Le Goffovi roku 1999 vydalo *Intelektuály ve středověku*, vycházející též z jeho studijního pobytu na pražské Univerzitě Karlově v akademickém roce 1947–1948. Jiná jeho všeobecně oceňovaná kniha se týká *Zrození očistce*, což je významný příspěvek ke kognitivní liminalitě, jak by prohlásil britský ritualista Victor Turner. Bez Jacquese Le Goffa se rozhodně neobejde žádné studium každodennosti a mentalit, popřípadě personální či biografické vrstvy dějin (viz monografie *Svatý Ludvík a Svátý František z Assisi*). Díky Le Goffovi medievistika dospěla k jinému obrazu dějin středověku, který se potom dále rozšiřoval do intimní sféry, do oblasti mravů, senzibility a mentalit. Zároveň se celá tato historická epocha časově poněkud protáhla, „dlouhý středověk“ podle Le Goffa totiž trval až do 18. století a ještě déle, hlavně pokud jde o technologie, sociální uspořádání i ekonomiku, jež se nevymanila z morálního nazírání předchozí éry. V tomto smyslu lze taktéž zkoumat, co „středověkého“ přetrvávalo, lépe řečeno odolávalo náporu industrializace. Zkrátka a dobře – Jacques Le Goff nepostrádal po celý svůj život nezměrnou invenci a stále zůstává bohatým zdrojem inspirace nejen pro historiky.

Na závěr obvyklého redakčního vstupu si musíme v proudu uvedených informací vystačit už jen s konstatováním, že si všichni tvůrci Historické sociologie předsevzali časopis dále rozvíjet tak, aby se postupně stal nejen obecně prestižním periodikem, nýbrž i čtivem na vysoké odborné úrovni. Osobní příklad výše uvedených badatelů, jejichž neobyčejně plodné životy se již uzavřely, nám budiž zárukou, že dobrá předsevzetí podpořená čínořadou prací se nakonec vždy podaří naplnit. Tato zdánlivě banální pravda zajisté neplatí výhradně na vědeckém poli.

Bohuslav Šalanda